

Připravovaná vyhláška ke školnímu stravování

Stanovisko spotřebitelů

Pod záštitou ministra zdravotnictví připravila Meziřezortní pracovní skupina pro institucionální stravování návrh na změnu vyhlášky o školním stravování. Konkrétně se jedná o tým Odborné skupiny pro školní stravování, který vede Státní zdravotní ústav v rámci projektu Máme to na talíři a není nám to jedno (MTNT). Platnost nové vyhlášky na úpravu školního stravování se předpokládá již od září 20025.

Ještě před rozesláním vyhlášky do meziřezortního připomínkového řízení návrh koloval mezi odbornou veřejností a zainteresovanými stranami a často budil rozpaky, či spíše silnou kritiku. Bohužel, experti Sdružení českých spotřebitelů s kritickými vyjádřeními často souzněli.

Připravili jsme proto několik poznámek k tomuto tématu s cílem zviditelnit komunikaci k věci.

Úvod – rekapitulace dosavadního rámce

Školní stravování má v Čechách dlouholetou tradici. Počátky jeho historie sahají do roku 1946. V roce 1993 byly do tehdejší vyhlášky zapracovány výsledky tzv. „spotřebního koše“. Ten předepisuje množství jednotlivých skupin potravin, které mají být podány dítěti (dle věku) v rámci jídelníčku. Původně měl zajistit, aby strava podávaná v rámci školního stravování byla pestřejší, protože ale spotřební koš byl přidán do vyhlášky o školním stravování, jeho dodržování se stalo pro jídelny povinností. Od té doby nedošlo k žádným větším úpravám a koš je tak ve své původní podobě vyžadován dodnes.

Základními předpisy jsou školský zákon (č. 561/2014 Sb.) a vyhláška 107/2005 Sb. o školním stravování (obojí v platném znění). Vyhláška o školním stravování stanovuje mj. výživové normy i rozpětí finančních limitů na nákup potravin v závislosti na věku dítěte. Finanční normativ určuje rozpětí, za které jídelna musí uvařit oběd (polévku, hlavní jídlo, salát, moučník, nápoj). Dalšími náklady jsou mzdová režie a věcná režie. Cenu potravin hradí plně rodiče, což představuje cca 1/3 ceny oběda. Je nesporné, že po tolika letech je třeba podmínky školního stravování aktualizovat a upravit.

Příprava revize vyhlášky

Návrhu revize vyhlášky předcházela tzv. „Pilotní studie“, ve které byly specifikovány tzv. pilíře mapující oblasti, které ovlivňují kvalitu školního stravování. V projektu se mj. uvádí, že „projekt MTNT se snaží uchopit změnu školního stravování komplexně, zabývá se postupně všemi součástmi systému... Vše ale začíná u lidí, kteří mají za nesnadný úkol – navařit za přesně danou finanční hodnotu pokrmy, které budou splňovat stanovené výživové parametry. Musí znát principy správné výživy, kvalitu potravin a zbožiznalství, musí ovládat kulinářské techniky, umět zacházet s moderními přístroji, musí zvládat i fyzicky náročné úkony. přitom by měli komunikovat s dětmi a motivovat je k ochutnání. Jak upozorňuje a dokládá MŠMT, těchto kvalifikovaných pracovníků na pozici vedoucích jídelen, kteří by mohli tyto náročné úkoly zajišťovat, v posledních letech výrazně ubylo a dále ubývá.

V projektu se dále uvádí, že na trhu je dostatek čerstvých potravin, které by měly být maximálně využívány ve vztahu k co nejméně průmyslově zpracovaným potravinám, a které nejsou v současné době v rámci školního stravování využívány v plném rozsahu. Důvodem je nízký finanční limit na nákup potravin,

nedostatek personálu, špatná organizace práce, absence technologického vybavení, provozní omezení stran nařízení vedení školy či zřizovatele (zákaz nočního vaření v konvektomatech či jiných přístrojích).

Tyto skutečnosti však předkládaná vyhláška nejen neřeší, ale krizová místa ještě prohlubuje.

V čem hlavní změny spočívají?

Zde přepisujeme skutečně jen indikativní výběr.

Hlavní předmětem diskusí je „spotřební koš.“ Dosavadní hodnoty jsou uvedeny v tabulce vpravo.

Hodnoty Spotřebního koše
(Příloha č. 1 Vyhlášky č. 107/2005 Sk., o školním stravování)

Druh a množství vybraných potravin v g na strávnicka a den										
Výběr skupina stravných jídel a doplňková jídla	Maso	Ryby	Mléko a ml.vyr.	Mléko vyr.	Tuky volné	Cukr volný	Zelenina	Ovoce celkem	Brambory	Luštěniny
3-6 r. přesnídávka, oběd, svačina	55	10	300	31	17	20	110	110	90	10
7-10 r. oběd	64	10	55	19	12	13	85	65	140	10
11-14 r. oběd	70	10	70	17	15	16	90	80	160	10
15-18 r. oběd	75	10	100	9	17	16	100	90	170	10
celodenní stravování										
3-6 r.	114	20	450	60	25	40	190	180	150	15
7-10 r.	149	30	250	70	35	55	245	170	300	30
11-14 r.	150	30	300	85	36	65	215	210	350	30
15-18 r.	163	20	300	85	35	50	250	240	300	20

Základní změnou spotřebního koše je systém jeho výpočtu. Podstatou současné metodiky je, že „průměrná měsíční spotřeba vybraných druhů potravin na strávnicka a den v gramech, se dosud uvádí v hodnotách „**jak nakoupeno**“ (tedy před očištěním, odstraněním slupek, kostí...). Podle nového systému se „průměrná měsíční spotřeba vybraných druhů potravin na strávnicka a den v gramech uvádí v hodnotách „čistá hmotnost“ neboli „**jak snědno**“.

Při současném významném zdražování potravin, zejména těch základních, bude velmi obtížné skloubit nákup potravin, nutriční vyváženost a pestrost jídel s limitací ceny.

Nový spotřební koš má zatím v přípravě 27 upřesňujících bodů. To je poměrně zásadní rozšíření, které v podstatě velmi zpřísňuje naplňování spotřebního koše.

Konkrétní změny

Kromě červených čísel, došlo ke změnám ve všech komoditách, v některých výrazně. - opravený návrh po pilotování září 2024

* zelená čísla - změna hodnot po pilotu

Druh a množství vybraných potravin v g na strávnicka a den										
hlavní a doplňková jídla	Maso	Ryby	Mléko a ml.vyr.	Tuky volné	Cukr volný	Zelenina a ovoce	Brambory	Luštěniny	Celozrné obiloviny a pseudo obiloviny	
2 r. přesnídávka, oběd, svačina	32	9	133	12	12	161	53	9	18	
3-6 r. přesnídávka, oběd, svačina	47	15	200	17	19	241	79	13	32	
7-10 r. přesnídávka, oběd, svačina	56	16	234	20	21	279	92	15	30	
11-14 r. oběd	52	13	89	13	14	187	106	13	20	
15-18 r. oběd	65	16	111	17	18	233	132	15	25	
celodenní stravování										
hlavní a doplňková jídla	Maso	Ryby	Mléko a ml.vyr.	Tuky volné	Cukr volný	Zelenina celkem	Brambory	Luštěniny	Celozrné obiloviny a pseudo obiloviny	
2 r.	52	13	296	19	20	267	96	13	29	
3-6 r.	78	19	445	29	30	400	144	19	43	
7-10 r.	91	22	519	34	35	465	168	22	50	
11-14 r.	104	26	593	38	40	534	192	26	58	
15-18 r.	130	32	741	48	50	667	240	32	72	

V návrhu vyhlášky také uvádí, že **minimální spotřeba potravin produkovaných v systému ekologického zemědělství má představovat 2 % čisté hmotnosti potravin.** V ČR však není dostatečná surovinová základna pro pokrytí požadované spotřeby výrobků z produkce ekologického zemědělství.

A naopak, **některé skupiny potravin budou omezeny.** Např. na přípravu pokrmů nebudou využívány dehydratované výrobky, které ve 100 g výrobku obsahují více než 1 g soli, 5 g nasycených tuků a 10 g cukrů. Z ochucovadel lze využít pouze výrobky s vymezeným obsahem soli.

Další (sporná) regulace se týká **podílu volných tuků.** Množství volného tuku se v novém koši nemění. Nově se do volných tuků započítávají skořápkové plody a ořechové pasty. (Praktici považují zařazení za „zvláštní“, protože se nejedná o tuky volné, ale vázané). A hlavně: Poměr rostlinných a živočišných tuků je minimálně 2:1 ve prospěch rostlinných tuků.

Vzhledem k nekonečné mediální kampani rádoby výživářů, ale nejenom jich, v posledních 15 letech, (typu „cukr je zabiják“) nepřekvapí, že **regulaci cukrů** ve výživě v rámci školního stravování je věnována mimořádná pozornost. Jejich podrobnější rozvádění by nafukovalo tento článek, což není naším záměrem.

Celozrnné obiloviny a pseudoobiloviny (v suchém stavu) jsou novou skupinou ve spotřebním koši; denní dávka pro děti 3-6 let je 25 g. To předpokládá jejich použití prakticky denně. Navrhovaná regulace se týká i hotových směsí z obilovin.

Denní dávka **luštěnin** se „dramaticky“ zvyšuje, např. pro děti 3-6 let o 30 %. Dvojnásobné navýšení oproti dosavadní spotřebě v ČR vzbuzuje další otázku přiměřenosti navrhované vyhlášky. Rozpor vnímáme i v tom, že pilotní studie předpokládala zvýšení příjmu luštěnin cca o jednu lžičku týdně.

A konečně, další opatření se týkají „pestrosti“ podávaných jídel (zvyšují se podíly bezmasých jídel a ryb) atd.

Nový koš má být uplatňován od 1. 9. 2025 s tím, že přechodné ustanovení dá škole možnost se připravit na zavedení nového spotřebního koše a dle vlastní úvahy jej začít využívat v průběhu navrhovaného období (cca 2 roky).

Představa oběda

- a) bez možnosti výběru hlavního chodu v rámci 1 týdne představuje:
- 1 den maso bílé (drůbeží maso, králičí maso),
  - 1 den maso bílé nebo červené (hovězí, vepřové, skopové, jehněčí, zvěřina),
  - 1 den rybí pokrm (1x za 2 týdny tučné ryby) nebo libovolný pokrm kombinovaný s polévkou obsahující rybí maso,
  - 2 dny bezmasé pokrmy (maximálně 1x za 2 týdny 1 sladký pokrm).
- b) v případě možnosti výběru hlavního chodu ze dvou jídel odpovídá skladba nejčastěji výběru stejným pravidlům. Skladba dalších výběrů umožňuje každodenní možnost volby bezmasého pokrmu.

Příklady výhrad k návrhu vyhlášky pro školní stravování, zejména ve vztahu ke spotřebnímu koši.

Zde platí ještě více než v předcházejícím textu, že se jedná jen o několik příkladů vybraných ze zaznamenaných „zdrojů“, kde se naše spotřebitelské sdružení plně ztotožňuje. Samozřejmě by byla ku prospěchu věci důkladná analýza „pro a proti“, ale na tu naše finanční zdroje nestačí.

Obecně:

- Je tragédií, bez uvozovek, že dosud chybí v ČR právní dokument, který by přesně stanovoval příjem živin pro jednotlivé věkové skupiny obyvatel, zejména dětí (např. výživové tabulky), který by přesně určil základní potřeby živin na denní bázi (tzv. denní dávku). Autoři vyhlášky pak více méně stavějí na zelené louce (a podle toho to vypadá).

A konkrétněji:

- Vyhláška by měla reflektovat obecné požadavky na výsledný pokrm stran některých nutrientů, např. obsah soli, nikoliv zavádět normativy pro některé nutrienty pouze u některých surovin a potravinářských výrobků. Při použití do pokrmů má přitom zásadní význam množství soli, cukr ve

- výsledném pokrmu, nikoliv v surovině. Jako vhodnější se proto jeví uvést limity pro cukr a sůl v hotových pokrmech.
- Potravinářské výrobky, vyhláškou požadovaných vlastností, musí být dostupné na trhu v požadovaném množství. To však dle návrhu není splněno. Např. v ČR není dostatečná surovinová základna pro pokrytí požadované spotřeby výrobků z produkce ekologického zemědělství.
  - Ve spotřebním koši má dojít k dramatickému snížení množství masa ve spotřebním koši. Razantně se snižuje množství konzumace masa pro všechny kategorie strávníků např. pro děti 3-6 let o 29 %, pro děti do 10 let o 39 % atd. Navrhovaný spotřební koš snižuje radikálně příjem živin, které obsahují základní stavební látky, nutné pro zdravý růst lidského organismu (snížení příjmu bílkovin živočišného původu, vápníku, železa). Nabízí se otázka, zda-li se na přípravě návrhu vyhlášky podíleli i pediatrii-gastroenterologové.
  - Podobně nás zarazí navrhovaná nízká četnost podávání mléka a mléčných nápojů. 2x měsíčně považujeme za nepřijatelně nedostatečné. Rovněž otázka obsahu cukru v mléčných nápojích dle vyhlášky je kontroverzní – omezení a navrhované limity jsou neopodstatněné.
  - Na druhé straně existuje obava z nadměrného příjmu vlákniny pro děti. Například zařazení vysokého množství celozrnných obilovin a pseudoobilovin do spotřebního koše, může mít negativní důsledky – obtížnější trávení, vstřebávání nutrientů, nadýmání atd. Většina dětí není zvyklá na příjem vysokého množství nerozpustné vlákniny a přirozeně ho odmítá. Předpokládáme, že to bude mít hned tři zásadní negativa – děti budou prakticky bez oběda, sáhnou po náhradních snadno dostupných potravinách, nejčastěji z fast foodů, různých sladkých oplatkách atd. a v neposlední řadě se zvýší množství odpadů, které už nyní je ve školních jídelnách vysoké. Nemluvě o tom, že u mnoha dětí právě oběd ve školní jídelně, představuje jediné teplé jídlo za den.
  - Sója a sójové výrobky jsou silným alergenem. Většina sójových výrobků představuje potraviny vysoce průmyslově zpracované. Nutriční hodnota sóji v žádném případě nemůže nahradit nutriční hodnotu mléka a mléčných výrobků nebo masa. Významné zvýšení množství zařazování takovýchto výrobků do výživy je proto problematické.

Závěr

Obezita dětské populace je jistě nezanedbatelným problémem. Obáváme se však, že výrazné omezování cukrů a dokonce i živočišných bílkovin v obědech podávaných ve školním stravování ale i obecně) není řešením tohoto stavu.

Navrhované znění úpravy vyhlášky o školním stravování připomíná neprofesionální „pamlskovou vyhlášku“ (2018), která rovněž z důvodu provozní, technologické i praktické nepřijatelnosti musela být modifikována, resp. zrušena. Díkce návrhu vyhlášky o školním stravování nepřesvědčuje, že je konsenzem široké skupiny odborníků zahrnujících danou oblast, nejen tím, že preferuje rostlinnou stravu, nebere na zřetel potřeby dětské výživy zahrnující nezbytný příjem plnohodnotných bílkovin, vápníku, železa a dalších nutrientů, a konečně a nikoliv v poslední řadě, nebere zřetel na podmínky školních jídelen a jejich personál

a zejména na finanční stránku celého projektu. Pokud nebudou akceptovány odborné připomínky bude to zase je „one man show“ a zbytečně vynaložené prostředky nás všech.

Tabulky v textu jsou převzaty z prezentace Mgr. Aleny Strosserové (Městská část Praha 3) provedené pro členy České potravinářské společnosti v 29. října 2024 na Novotného Lávce v Praze.

Prosinec 2024

Ing. Libor Dupal, Kabinet pro standardizaci

Ing. Irena Michalová, Sdružení českých spotřebitelů

Sdružení českých spotřebitelů, z. ú. (SČS) si klade za cíl hájit oprávněné zájmy a práva spotřebitelů na vnitřním trhu EU a ČR, přičemž zdůrazňuje preventivní stránku ochrany zájmů spotřebitelů: „Jen poučený spotřebitel se dokáže účinně hájit“. SČS působí v řadě oblastí a pokrývá odbornosti ve vztahu ke kvalitě a bezpečnosti výrobků vč. potravin, technické normalizaci a standardizaci, kvalitě a bezpečnosti služeb vč. služeb finančního trhu aj.

IČO 00409871, DIČ CZ00409871; sídlo Pod Altánem 99/103, 100 00 Praha 10 – Strašnice

scs@konzument.cz; www.konzument.cz

Kabinet pro standardizaci, o. p. s. (KaStan) je nezávislou obecně prospěšnou společností založenou Sdružením českých spotřebitelů. Cílem KaStan je zvyšování bezpečnosti a kvality výrobků a služeb vytvářením a podporou funkce nástrojů zajišťujících účinné zapojení spotřebitelů do standardizačních procesů (technická normalizace, certifikace a posuzování shody, akreditace, dozor nad trhem) včetně uplatňování technických předpisů a norem ve prospěch spotřebitelů a korektního trhu.

IČO 28984072, DIČ CZ28984072; sídlo Pod Altánem 99/103; 100 00 Praha 10 – Strašnice

info@top-normy.cz; www.top-normy.cz